

VEYSEL KARANİ İLE İLGİLİ SÖYLENCELERDEN “İNA GULANÊ”

Abdullah Mesut AĞIR
Batman Üniversitesi

Netice BOZKUR
Batman Üniversitesi

Özet:

Bildiğimiz gibi her toplum ve medeniyette kutsal olarak kabul edilen kişiler ve mekanlar insanların maddi-manevi beklentileri dolayısıyla ziyaret akınına uğramaktadır. Özellikle içinde farklı renklerde kültürel öğeleri barındıran Anadolu’da bu türden inançların baskın olduğunu, illerimizin pek çoğunda, birçok ilçelerde, köylerde, kasabalarda yatırırların ve türbelerin bulunduğunu, çeşitli sıkıntılara maruz kalan kişilerin buralara akın ederek kutsal sayılan mekanlardan yahut türbelerde metfun bulunanlardan medet umduklarını söylemek mümkündür. Yukarıda bahsini ettiğimiz duruma benzerlik göstermesine rağmen *İna Gulanê*’yi sadece Hz. Veysel Karani’yi ziyaret etmek amacını taşıyan kutsal bir zaman dilimi olarak düşünmek eksik ve yanlış olur. Bir tür bahar bayramı olan ve toplumca kutladığımız Hıdr-Ellez ile benzer özellikleri bulunan *İna Gulanê*, Mayıs ayında Veysel Karani makamının ziyaret edilmesi şeklinde kutlanmasının yanında ortak amaçlarla bir araya gelen insanların kaynaşmasına, topluca eğlenmelerine, ebeveynlerin evlilik çağına erişmiş olan oğulları için kız bulmalarına da zemin hazırlayan önemli bir etkinliktir.

Siirt ili, Baykan İlçesi Ziyaret beldesinde yer alan Veysel Karani külliyesi her yıl yakın çevredeki yerleşim yerlerinde yaşayan ve ülkemizin çeşitli yerlerinden gelen yüz binlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Hz. Muhammed’in hadislerinde adı “tabiin’in en hayırlısı olarak zikredilen Veysel Karani, yıl içerisinde en fazla Mayıs ayında Perşembe/Cuma günleri ziyaret edilmektedir. Bu çalışmada hem dini hem de geleneksel özellikler taşıyan İna Gulanê bayramı kapsamındaki etkinlikler ve zaman içerisinde bu etkinliklerde meydana gelen değişiklikler üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Ziyaret, bayram, türbe, kutlama, geleneksel bayram.

A Legend Concerning with Veysel Karani “İna Gulanê”

Abstract:

As we know, in every society and civilisation, there are holy places and saints are visited by public, who have spiritual and material expectancies. It is possible to say that especially in Anatolia, hosting many cultural elements in different characters, these kinds of beliefs are very dominant and there are many shrines and tombs in most of the cities, countries, towns, villages; so people, who are exposed to the troubles and hardships, hope for help by coming these holy places or to the saints buried in the tombs. Despite its similarity to the situation as we mentioned above, it is incomplete and wrong to think *İna Gulanê* just as visiting Saint Veysel Karani in a sacred time. *İna Gulanê* is a sort of festival and has similar characteristics with *Hıdr-Ellez*, which we celebrate all together. For this reason, in addition to be celebrated by visiting Veysel Karani, the festival is also an important activity enabling to people, who came together with common purpose, to socialize with each other, entertaining all together and also an opportunity for the parents for seeking girls for their sons who are at the age of marriage.

Veysel Karani Complex situated in Siirt in Baykan County at Ziyaret Avenue, is visited by the people who lives around the settlement and thousands of people various parts of the country every year. Veysel Karani, who is mentioned as “is the best auspicious among the tabiin” at Hz. Muhammed’s hadithes, is visited at most on Thursdays and Fridays in May. We’ll deal with at this study with characteristics of both religious and traditional activities supporting “*İna Gulanê*” and the changes became at these activities over time.

Key words: Visiting, festival, tomb, celebration, traditional feast.

A. GİRİŞ

Her toplum, kendine özgü maddi ve manevi değerlere sahiptir. Bu değerler, toplumun yaşadığı coğrafi bölgeden, sahip olduğu dini inançtan, yaşadığı sosyal çevreden ve en fazla da zamandan etkilenmektedir. Gelenek diye tanımlayabileceğimiz bu maddi ve manevi değerler bütününe başlangıç noktasını ise belirlemek oldukça güçtür. Veysel Karani külliyesinin bulunduğu Ziyaret Beldesi ve çevresindeki bölge, yüzyıllardır yerleşik yaşamın görüldüğü bir bölge olma özelliği taşımaktadır. Bu bölgede binyıllardır; farklı topluluklar, halklar, dini inançlar yaşama şansı bulmuştur. Bu farklı kesimler sürekli bir etkileşim içerisinde olmuş, bazı özellikleri aktarırken bazı farklı özellikleri ise kazanıp uygulamıştır.

Bütün din, medeniyet ve kültürlerde kutsallar bulunmaktadır. İnsanlar maddi ve manevi beklentileri için belli zamanlarda bu kutsal kişi ya da mekânları ziyaret ederler. Bundan dolayı bu mekânlar çevresinde zaman içerisinde inanış şekilleri meydana gelmektedir. Kutsal kişi/mekân inanışı yalnızca kendine has inanışı olan topluluklarda değil, kutsal kitaplarda da mevcuttur. Bilindiği gibi İslâmiyet inancında aracı yoktur.

İbadet için ise belli bir mekân zorunluluğu yoktur. Buna rağmen İslâmiyet'in şartlarından biri de Kâbe ziyaretidir.

Bu çalışmada Siirt ili Baykan ilçesi Ziyaret Beldesinde külliyesi bulunan Veysel Karani ile ilgili söylencelerden İna Gulanê kutlaması üzerinde durulacaktır.

Veysel Karani Hz. Muhammed'i dünya gözüyle görmeden ona âşık olmuş bir veli, anne sevgisi ve mütevazılığın sembolü, hadislerde "Tabiin¹'in en hayırlısı" olarak övülen, asırlardır halkın sevgisine ve ilgisine sahip olmuş önemli bir zattır. Veysel Karani yüzyıllardır toplumumuzda önemli bir yer tutmuş, kültür ve edebiyatımız üzerinde de etkileri olmuştur. Yunus Emre, Veysel Karani isimli bir ilahi yazarken, Veysi Efendi "Cemali Zade'ye Yazdığı Şaka" isimli yazısında ise, muhabbetinin büyüklüğünü ifade etmek için, Veysel Karani'nin Hz. Muhammed'e olan büyük aşkını misal göstermiştir (Letaif-i İnşa, 1686: 9).

Veysel Karani, yakın çevredeki halk için ise yüzyıllardır ziyaret merkezi olma özelliğini sürdürmeye devam ediyor. Kimisi ailesine ve çocuklarına kaza bela isabet etmesin diye Hz. Veysel'in makamını ziyaret ederken, kimisi başına gelen bir felaketten kurtulmak için adak adamakta, kimisi bir dileği için kurban kesmekte, kimisi ise erkek çocuğu olmadığı için burayı ziyaret etmektedir. Geliş sebepleri farklı olsa da insanlar bu ziyaretleri sonucunda manevi açıdan bir doyuma ulaşıp içinde yaşadığı toplumla bütünleşme hissini yaşamaktadır.

B. VEYSEL KARANI'NİN HAYATI

Hz. Veysel Karani'nin 555-560 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Doğum yeri Yemen'in Karen Köyüdür. Babasının ismi Amir'dir. Kendisinin asıl ismi Üveys b. Amir-i Karenî'dir. Dört yaşında iken babası vefat eder. O, annesinden başka kimsesi bulunmadığından bin bir güçlkle; herhangi bir tahsil görmeden, semavi dinlere ve kitaplara ait herhangi bir bilgisi olmadan, büyür. Fakat doğuştan kendisinde tek tanrı inancı mevcuttur. Onun bu hislerini fark eden insanlar onunla alay ederler. Kendisini anlayan ve dinleyen tek insan ise annesi idi. Çalışıp annesine bakabilecek çağa gelen genç Üveys, kendisiyle alay eden, kendisini anlamayan insanlardan uzaklaşmak ve kendi iç dünyasıyla baş başa kalabilmek için deve çobanlığı yapmaya başlar. Artık Hz. Veysel Karani'nin ufku öyle geniş, aydınlık, gönlü öyle duyarlıdır ki, her an bir kurtarıcının haberini beklemektedir. Ve beklediği haber çok geçmeden kendisine ulaşır. Bu, Allah'ın son Peygamberi Hz. Muhammed'in zuhur ettiği ve insanları hak dine davet ettiği müjdesidir. Hz. Veysel Karani bu haberi duyunca hiç kimsenin irşat ve teşviki olmadan Müslüman olur, İslâm'a ve Hz. Muhammed'e gönülden bağlanır.

Veysel Karani ile ilgili tartışmalı konulardan biri de şahadet yeri ve tarihidir. Yaptığımız çalışmada iki farklı şahadet rivayetine rastladık. Bu rivayetlerden en fazla

¹ Tabiin: Hz. Muhammed devrinde yaşayıp, Müslüman olup, onu görme şerefine erişemeyenlere verilen isim.

rağbet görenine göre, Hazreti Muhammed'i dünya gözüyle görme şerefine erişemeyen Veysel Karani, hadislerde adı sıkça zikredildiği için Müslümanlar arasında tanınmaktaydı. Hz. Ali'nin halifeliği sırasında iki Müslüman grup arasında çıkan Sıffin Savaşı'nın hazırlıkları esnasında Hz. Ali tarafından, kendi safında savaşa katılması ricasıyla Medine'ye davet edilir. Memnuniyetle bu davete icap eden Hz. Veysel Karani hemen Medine'ye hareket eder, daha sonra da Hz. Ali'nin yanında Sıffin Savaşı'na katılır. Sıffin Savaşı esnasında Veysel Karani de yaralanarak, Hicret'in 37. senesinde (Miladi 657) Şevval ayının 18. günü Fırat Nehri kenarında savaş meydanında şehit olur (<http://www.siirtmuftulugu.gov.tr>, 06.06.2011).

Diğer bir kaynakta da benzer bir bilgiye rastlıyoruz. Nuru-l Ebsar isimli kitapta, Sıffin Savaşında şehit düşenlerin isimlerine yer verilmiş, Ömer b. Yaser, Huzeyme Bin Sabıtı-l Ensârî Züşahadeteyn gibi dönemin tanınmış isimleri zikredildikten sonra “Zahidüt-t Tabiin Uveysü-l Karani” ismine de yer verilmiştir (Es Saban, b.t.y.: 114).

Diğer bir rivayeti de 30 seneyi aşkın bir süre ziyaret beldesine yakın bir köy olan Siirt ili, Baykan ilçesi Kox(Tütenocak) köyünde imam olan Mehmet Cesim'den öğreniyoruz. Mehmet Cesim, Kamusu-l A'lam” adlı eserde Hz. Ömer, onun askerleri ve sahabeler Ahlat'a yöneldiklerinde Veysel Karani'nin de onlarla birlikte olduğunu, Bitlis yakınlarında hastalanıp şehit düştüğünün ve daha sonra düz bir alana gömüldüğünün nakledildiğini dile getirmektedir. O düzlük alanın Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Sıcan (Güllüce) Köyüne yakın olduğu tahmin edilmektedir. Bu bilgiden anlaşıldığına göre zamanın en bilinen yerleşim yeri bu köydür. Buna göre cenazenin getirildiği gün Perşembe olabilir. O zamandan itibaren insanlar Perşembe günleri burayı ziyaret etmeye başlarlar (Mehmet Cesim Bozkur, 15.05. 2011., Batman).

C. VEYSEL KARANI İLE İLGİLİ SÖYLENCELER

Bireyler için kutlamalar, içinde yaşadıkları toplumun önemli yapı taşlarıdır. Bu yapı taşları içinde bulunan değerler toplumdaki kültürel kodlarla belirlenir ve şekillenirler. Bir kutlamaya bakarak, içinde yer aldığı toplumdaki değerler sistemi, batıl inançlar, halk edebiyatı ürünleri, müzik, dans, yemek, oyun vb. gibi çok sayıdaki halk bilim unsuruyla ilgili bilgi sahibi olabiliriz (<http://www.belgeler.com>, 01.06.2011).

Veysel Karani ile ilgili bu çalışmayı yaparken, pek çok söylencenin, geleneğin var olduğuna tanık olduk. Hz. Peygamber bir hadisinde; “Beni ziyaret etmek imkânına erişemediğinizde, kardeşim Veysel Karani'yi (Makamını) ziyaret ediniz” buyurmuştur. Çevredeki pek çok kişi, özellikle ekonomik durumu iyi olmayan kişiler, yedi yıl boyunca her yıl yedi hafta olma üzere Veysel Karani Külliyesini ziyaret ederek hacı olduklarına inanıyorlar. Halk arasında bu duruma “Hıca Feqira” (yoksulların hacı) denilmektedir.

Ataerkil aile sisteminin halen önemli olduğu toplumumuzda erkek evlat sahibi olmak önem taşımaktadır. Siirt ve çevre illerdeki pek çok kişi erkek çocuk sahibi olmak

için Veysel Karani'ye adak adamakta, oğulları olduğunda ise türbeye gidip, kurban kesip yoksullara dağıtmakta, doğan çocuklarına ise "Veysel" ismini vermektedirler. Burada bu söylencelerden biri olan, hem geleneksel hem de dini özellikler taşıyan "İna Gulanê" ismiyle kutlanan mevsimlik/mahalli kutlama üzerinde durulacaktır.

D. İNA GULANÊ

Her yörenin kendine özgü ritüelleri, bayramları ve özel kutlama günleri vardır. Bunları incelediğimizde farklı isimlerle anılan pek çok bayramın benzerlikler taşıdığını görüyoruz. Bu çalışmada ele aldığımız İna Gulanê kutlaması da Hıdırellez kutlaması ile benzerlikler taşımaktadır. İna Gulanê kutlaması Mayıs ayı içerisinde yer alan Perşembe ve Cuma günleri Veysel Karani türbesinin ziyaret edilmesi şeklinde kutlanmaktadır. Hıdırellez de 6 Mayıs'ta kutlanmaktadır. İna Gulanê'nin Hıdırellez ile diğer bir benzer yönü de bir buluşma (buluşamama) hikâyesini içerisinde barındırmasıdır. Yine Silvan İlçesinde her yıl kutlanan bir gün de "Yekê Gulanê"dir. 1 Mayıs'ta kutlanan bu gün de Mayıs ayının halk arasında kutsal kabul edildiğini bize göstermektedir. Kanaatimize göre Mayıs ayına verilen değer, doğanın kendisini yenilediği bir dönem olmasından ileri gelmektedir.

Saha araştırması kapsamında yaptığımız görüşmeler sonucunda öğrendiklerimize göre İna Gulanê, Siirt ili Baykan İlçesi Ziyaret beldesinde en az 200 yıldır kutlanmaktadır.

İn Kürtçe'de Cuma günü, Gulan ise Mayıs ayı anlamına gelmektedir. Mayıs'ın Cuması olarak çevirebileceğimiz bu gün çevredeki insanlar için tüm yıl boyunca beklenen özel bir gündür. Buna göre çevre il, ilçe ve köylerden insanlar Mayıs ayı içerisindeki Perşembe günleri ya da Cuma günleri Veysel Karani türbesini ziyaret ederler. Konu ile ilgili görüşme yaptığımız türbe bekçisi kendisinin de buranın yerlisi olduğunu, çocukluğundan beri bu kutlamaya katılma ve kutlamaları gözlemlene imkânı bulduğunu belirtti. Cemal Beye göre önceleri ulaşım imkânları yeterince gelişmediği için insanlar Perşembe günü gelir ve geceyi Veysel Karani Tekkesine ait misafirhanede geçirirler idi. Cuma günü de orada eğleşen topluluk akşama doğru evlerine geri dönerdi (Cemal Sezgin, 05. 05. 2011., Ziyaret).

İna Gulanê kapsamında ziyaret edilen diğer bir mekân da Şeyh Osman türbesidir. Veysel Karani türbesinin yanındaki yaklaşık iki yüz metre mesafedeki tepede, küçük bir türbe ve o türbe ile ilgili halk arasında anlatılan bir hikâye mevcuttur. Konuyla ilgili görüştüğümüz Gozelê Ananın anlattığına göre Şeyh Osman, Veysel Karani'yi görmek için yedi yıl boyunca yol yürümüş, karşısındaki tepeye ulaşmış ve sırtını bir ağaca dayamıştır. Orada şeytan karşısına çıkmış, Şeyh Osman, Veysel Karani'ye ulaşmak için daha ne kadar yürümesi gerektiğini sormuş, bu soruya cevaben şeytan da "geldiğin yol kadar yolun var" demiştir. Bunun üzerine o da "Allah'ım sen benim canımı al!" diye nida etmiştir. Allah da

onun duasına icabet ederek canını almış, bunu duyan Veysel Karani “beni ziyaret edip şeyh Osman’ı ziyaret etmeyenin ziyareti kabul olmaz” demiştir (Gozelê Ana, 05. 05. 2011, Ziyaret). Röportajlarımız esnasında yaptığımız görüşmelerde her kes bu hikâyeyi anlatmış, Veysel Karani’nin ona verdiği saygıya bağlı olarak Şeyh Osman’a da büyük bir değer verdiğini dile getirmiştir. Makbule Ana, İna Gulanê ziyaretinde ilk önce şeyh Osman’ın türbesini ziyaret ettiklerini, daha sonra Veysel Karani’yi ziyaret ettiklerini, her iki türbede de tüm âleme dua ettikten sonra kendi ailesi ve çocukları için dua ettiklerini belirtmiştir (Makbule Ana, 13.05.2011, Ziyaret).

Her ne kadar bu özel günü kesin bir isimle adlandıramasak da Mayıs ayı içerisinde kutlandığı için bu günü mevsimlik bayramlar başlığı altında değerlendirebiliriz. Kutlamanın sadece Ziyaret Beldesinde yer alan Veysel Karani türbesinde kutlanıyor olması da bu şöleni mahalli kutlama günleri kapsamında değerlendirmemize olanak tanımaktadır. Saha araştırması kapsamında yaptığımız görüşmeler, İna Gulanê’nin mahalli bir bayram olduğu görüşümüzü güçlendirmiştir. Türbe avlusunda yaptığımız bir görüşmede konuştuğumuz bir bayan, önceden burayı ziyaret etmediğini, buraya yakın Ingêza köyüne gelin geldikten sonra her yıl Mayıs ayı içerisindeki Cuma günlerinde türbeyi ailesiyle birlikte ziyarete geldiğini belirtti.

E. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İNA GULANÊ

İna Gulanê, içerisinde dini ve folklorik öğeler barındıran bir bayramdır. Bu özelliklerden biri bazen ön plana çıkarken diğeri gölgede kalabilmektedir. Konuyla ilgili yaptığımız görüşmelerde yaklaşık 40-50 yıl önceki kutlamaların bugünkü şekliyle çok farklı olduğunu görmekteyiz. Buna göre görüşmeler sonucu farklı kişilerin söylediklerinden hareketle yarım asır önce İna Gulanê’nin folklorik- sosyal boyutu ön planda imiş. Rumi takvim hesabına göre Mayıs ayı içerisindeki Perşembe/Cuma günü insanlar en güzel, en yeni elbiselerini giyer ve sabah erkenden Veysel Karani’ye gelirlerdi. Özellikle kadınlar için sene boyunca heyecanla beklenen bir kutlamaydı bu bayram. Kadınlar ve genç kızlar rengârenk giysilerini giyer ve en güzel halleriyle orada bulunurlardı. Veysel Karani türbesinin yanında geniş bir alan vardı. Çevre il ve köylerden gelen halk bu alanda eğlence düzenlerdi. Êrbane(tef) ve bılur(kaval) eşliğinde halaylar çekilirdi. Konuyla ilgili görüştüğümüz Gozelê Ana türbenin yanındaki alanda büyük eğlencelerin düzenlendiğini, evlilik çağına gelmiş olanların burada birbirlerini beğendiğini belirtti. Yöre insanını bir araya getiren bir gün olması, kadın ve erkeklerin hep birlikte bu eğlenceye katılıyor olması günün önemini arttırmakta, özellikle bu renkli ortam oğlunu evlendirmeyi düşünenler açısından gelin adayı seçmek için bir fırsat olarak kullanılmaktaydı.

Günümüzde ise konuyla ilgili gözlemlerimize ve yaptığımız görüşmelere dayanarak söyleyebiliriz ki İna Gulanê’nin dini-manevi yönü ön plana çıkmıştır. İna Gulanê kutlamasında türbe ziyaretine gelen Zeynep Ana ile yaptığımız görüşmede o, tüm İslâm ümmetinin buraya ailesi ile çocuklarına dua etmek için geldiğini, burada sadaka dağıttığını,

çocukları sevindirdiklerini belirtti. Batman'ın Gercüş ilçesine bağlı Bêdarê(güzelöz) köyünden geldiğini söyleyen Zeynep Ana buraya her gelişinde türbeyi çok kalabalık gördüğünü, gücü yettiği sürece her yıl gelmeye devam edeceğini söyledi (Zeynep Ana, 13.05.2011, Ziyaret.).

Konuyla ilgili görüştüğümüz Saadet Ana ise Siirt'in merkezinden buraya geldiğini, Veysel Karani ve Şeyh Osman (Lawikê Xerib)² ziyaret ettiklerini, Mayıs ayının mübarek olduğunu ve tüm İslâm âlemi için hayırlara vesile olması temennisiyle dua ettiğini söyledi. Son altı yıldır buraya düzenli olarak geldiklerini söyleyen Saadet Ana, önce Şeyh Osman'ı, daha sonra Veysel Karani türbesini ziyaret ettiklerini, namaz kılıp dua ettiklerini, akşamüstü de buradan ayrıldıklarını belirtti. Konuyla ilgili görüştüğüm herkes gibi Saadet Ana da önce tüm İslâm âlemi için ve sonra da özellikle askerdeki oğlunun sağ salim dönmesi için dua ettiğini belirtti (Saadet Ana, 13.05.2011., Ziyaret).

E. İNA GULANÊ KUTLAMALARINDAKİ DEĞİŞİKLİKLERİN SEBEPLERİ

İna Gulanê kutlamasının başlangıç tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, saha araştırması verileri 200 yıl öncesinden itibaren yakın çevredeki kişilerin bu kutlamaya katıldıklarını ortaya koymuştur. Gelenek ve görenekleri ortaya çıkaran ve yaşatanlar, toplumlar olduğuna göre toplumsal değişimler, gelenek ve görenekleri büyük oranda etkileyecektir. Toplumsal yaşam şekillerinin değişimi, kutlamaların boyutunu ve biçimini de etkilemiştir. Önceleri doğa ve dış dünya tarafından belirlenen günlük yaşamın, giderek insan tarafından belirlenir olması ve aynı zamanda küreselleşmeyle ilgili bir takım değişimler, kutlamanın yapısındaki değişimin de başlıca nedenidir (Kasımoğlu, 2007: 28-29).

Bilim ve teknikteki gelişmeler, çok hızlı bir şekilde devinim kazanmış ve bu durum toplumu pek çok açıdan etkilemiştir. Bu hususta görüşünü aldığımız M. Sıddık, İna Gulanê'nin coşkulu bir şekilde kutlandığı dönemde, Ziyaret ve çevre köylerde elektrik olmadığını, insanlar için bir araya gelip kendi yeteneklerini göstermek için bu kutlamanın bir ihtiyaç olduğunu belirtti. M. Sıddık, o dönemde radyo, televizyon, teyp, bilgisayar, düğün salonları gibi alet ve eğlence mekânlarının olmadığını, bunun için İna Gulanê kutlamalarının aylar öncesinden heyecanla beklendiğini ve kutlamadan sonra hakkında aylarca konuşulduğunu belirttikten sonra günümüzde bilim, teknik ve iletişimdeki gelişmelere bağlı olarak insanların bu ihtiyaçlarının karşılandığını ve Veysel Karani'ye eğlenmek için gitmenin anlamını yitirdiğini belirtti (Sıddık Bozkur, 02.12.2011, Batman).

Bu koyla ilgili olarak Mahmut Bey ise kutlamanın ekonomik boyutuna dikkat çekerek, Veysel Karani'de yüzyıllardır bağış geleneğinin var olduğunu ve bu bağışların vakıf çalışmalarında kullanıldığını dile getirmiştir. Ayrıca İna Gulanê'nin sadece idari birimler için değil oraya gelen halk için de ekonomik getirisi olduğunu dile getirdikten

² Yabancı Oğlan olarak çevirebileceğimiz bu tanım, çok uzaklardan gelip burada vefat ettiği için Şeyh Osman için kullanılmaktadır.

sonra; orada tef- kaval çalan çalgıcılara ve dengbêjlere, ziyaretçiler tarafından para verildiğini, bu kişiler için İna Gulanê'nin ekonomik getirisi olduğunu belirtti. Ayrıca çevre köylerden gelen ziyaretçiler de beraberlerinde getirdikleri yiyecek ve testi, güveç, çivît³ gibi ev eşyalarını satarak kazanç elde ettiklerini ekledi (Mahmut Tabak, 28.11.2011, Batman).

Veysel Karani türbesinin olduğu Ziyaret beldesine yakın bir mevkide bulunan Tütenocak köyünden Cevdet Bey, İna Gulanê'nin kendisi için çok önemli olduğunu belirttikten sonra İna Gulanê denilince aklına ilk gelen şeyin Bitlis/ Mutki dağlarından getirilen “kar” olduğunu vurguladı. Çocukken onlara “tek” denilen paralar verildiğini, köyden toplu halde ziyarete gittiklerini belirten Cevdet Bey, oraya varır varmaz ilk olarak kar satın alıp yediklerini de ilave etti. Elektriğin ve dolayısıyla buzdolabının olmadığı bir dönemde kıl çuvallarda gecedan getirilen ve gölgelik yerde muhafaza edilen karın değerini anlamak için belki de o dönemde yaşamak gerekmektedir.

İşte böylesi bir zamanda Veysel Karani türbesinin aşağısına kurulan pazarda satılan ürünler ise çoğunlukla insanların Bitlis Baykan arasında yer alan “Kelems” dağından getirdikleri, pişirilip yemekleri yapılan Loğın, Soryasık gibi otlar ile bir nevi yaban meyve sayılan Rımbêz/Ribêz, adeta İna Gulanê'nin sembolü haline gelmiştir. Pazarda satılan diğer ürünler ise topraktan yapılmış çanak çömlek, testi, deri yayık gibi eşyalardır (Cevdet Arıtürk, 04.12.2011, Ziyaret).

Konuyla ilgili görüştüğümüz Ata Bey ise Müslümanlar tarafından kutlanan bayramları örnek göstererek nasıl ki Ramazan Ayında nefsimize karşı verdiğimiz mücadeleden ve İslamiyet'in şartlarından biri olan hac vazifemizi yerine getirdikten sonra kutlama yapıyorsak, İna Gulanê geleneği de türbenin ziyaretinden, adağın verilmesinden sonra yapılan bir kutlamadır demiştir. Bu yıl da İna Gulanê kutlaması için ailesiyle birlikte Veysel Karani türbesini ziyaret ettiğini belirten Ata Bey, ziyaretini gerçekleştirip dua ettikten sonra ailesiyle birlikte yemek yiyip aynı gün geri döndüğünü belirtmiştir (Ata Erdem, 30.11.2011, Batman).

Veysel Karani'ye yakın bir köy olan Dedebakır(Mızê)'da doğup büyüyen Übeydullah Bey ise çocukken her sene türbeyi ziyarete geldiklerini belirtmiştir. O dönemde köyün imamı olan babası, ablaları küçük yaşta iken Veysel Karani'ye gitmelerine bir şey demediğini, büyüüp genç kız olunca gitmelerini hoş karşılamadığını belirtmiştir. Ailesiyle birlikte Batman'da yaşayan Übeydullah Bey bu yıl da İna Gulanê için Veysel Karani türbesini ziyaret edip dua ettiklerini, orada namaz kıлып geri döndüklerini eklemiştir (Übeydullah Bozkur, 07.12.2011, Batman).

İna Gulanê kutlamalarının eski şeklinin ortadan kalkmasında etkili olan diğer bir etmen de göç olayıdır. Ziyaret Beldesine yakın çevrede son 30 yıl içerisinde siyasi ve ekonomik nedenlere bağlı olarak meydana gelen göçler İna Gulanê eğlencelerinin ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Mahmut Bey, Kurtalan'da iken her yıl Veysel karani'yi ziyaret ettiklerini, Adana'ya taşındıktan sonra ise gelme fırsatını bir türlü yakalayamadıklarını

³ Tülbentlere açık mavi rengini vermek için kullanılan bir çeşit boya.

belirtirken, Cevdet Bey de Tütenocak köyüdeyken İna Gulanê için ziyarete gittiklerini, İstanbul'a taşındıktan sonra bu ziyaretlerini gerçekleştiremediklerini belirtmiştir.

“Eski” bazen on yıl öncesini ifade ederken bazen de yüzyılları, bin yılları ifade edebilen sihirli bir sözcüktür. Saha araştırması kapsamında görüştüğümüz kişilerin çoğu eskiden dünyanın daha güzel olduğunu, insanların daha az derdi olduğunu ve eğlenmeye daha istekli olduklarını ifade etmişlerdir. Eğlenceli kutlamaların yaşandığı dönemin sonlarına doğru kız kaçırma olaylarında artış olduğunu belirten Cevdet Bey, bu nedenle babasının ablalarının eğlenceye katılmalarına izin vermediğini belirtmiştir. Aynı ifadeyi Gozelê Ana ve Übeydullah Bey de dile getirmişlerdir. Cevdet Bey'in anlattığına göre kutlamaların yapıldığı dönemin sonlarına doğru hırsızlık olaylarında da artış olmuştur. Veysel Karani türbesine, yaklaşık iki yüz metre mesafede olan ve ziyaret kapsamında insanların ziyaret ettiği Şeyh Osman türbesi arasındaki yolda onlarca dilenci yer alıp çevrelerine rahatsızlık verdikleri için, insanlar eskisi kadar eğlenememiş ve yavaş yavaş bu geleneği terk etmiştir.

Sonuç olarak İna Gulanê kapsamında görüştüğümüz kişilerin ifadelerine dayanarak değişimin temelinde toplumsal değişimin olduğu kanaatine vardık. Bilim, teknik ve bilişimdeki gelişmeler ve köylerden kentlere yapılan göçler kutlamanın eğlence boyutunu ortadan kaldırmıştır.

F. VEYSEL KARANI TÜRBESİ'NİN FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

Veysel Karani Türbesi, Baykan'ın Ziyaret Beldesinde, Diyarbakır-Bitlis karayolu üzerindedir. Ziyaret Beldesi, Siirt'e 40 km. uzaklıktadır. Baykan ilçesine ise: 8 km. uzaklıktadır. Yörenin “Cas” denilen harcıyla 1901 yılında yapıp, kubbe ile örtülmüş olan türbe, 1967 yılında yıktırılmış ve yerine yeni türbe yapılmıştır. Veysel Karani Türbesi ve Külliyesi, 2001 yılında valilik tarafından restore edilerek, modern bir görünüme kavuşturulmuştur. Bu nedenle günümüzde görünen türbenin mimari yönden bir özelliği bulunmamaktadır (<http://www.gezi-yorum.net>, 5.06.2011).

Türbenin fiziki özellikleri de 50 sene öncesine göre büyük farklılıklar göstermektedir. Konuyla ilgili görüştüğümüz Mehmet Cesim, önceleri Veysel Karani Tekkesinin olduğunu, uzaktan gelenlerin burada ikamet edebildiklerini, bunun yanında Veysel Karani'ye ait vakıf arazilerinin de bulunduğunu, bu arazilerin ekilip biçildiğini ve bedelinin tekkedeki harcamalarda kullanıldığını, Veysel Karani tekkesinde sürekli çalışanların olduğunu, dedesinin dedesi olan Melle Mehmed'in de tekkede o dönem için başkanlık vazifesini ifa ettiğini belirtti.

Veysel Karani'ye ait külliyenin temeli Selçuklular Dönemi'nde atılmış, ilk olarak da Veysel Karani Türbesi yapılmıştır. Selçuklular ve Osmanlılar döneminde yoğun bir ziyaretçi akınına uğrayan türbe, Cumhuriyetin kurulmasından sonra kapatılmıştır. Mehmet Cesim; İsmet İnönü zamanında tekkenin kapatıldığını, önüne duvar örüldüğünü, kimsenin içeriye girmesine izin verilmediğini, daha sonra Demokrat Parti zamanında türbenin tekrar ziyarete açıldığını dile getirmiştir (Mehmet Cesim Bozkur, 15.05. 2011., Batman).

Veysel Karani Külliyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün girişimleriyle 1974 yılından itibaren çok daha bakımlı bir görünüme kavuşmuştur. 1982 yılında avlu düzenlenmesinden sonra, 1983'te kesimhane binaları, daha sonra da otel ve konukevi binaları devreye sokulmuştur (<http://www.siirtmuftulugu.gov.tr>, 04.06.2011).

G. SONUÇ

İnsanlar kendi çabalarıyla çözemeyeceklerini düşündükleri problemler karşısında manevi değerlere sığınır. Veysel Karani, bölgenin manevi dünyasında çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu önemi Hz. Muhammed'e olan büyük sevgisi, hadislerde isminin, tabiinin en hayırlısı olarak zikir edilmesi ve Hz. Muhammed'in vasiyeti üzerine Onun vefatından sonra hırkasının Hz. Ömer ve Hz. Ali tarafından kendisine verilmesinden ileri gelmektedir.

Veysel Karani farklı özellikleriyle bilinmektedir. Hz. Muhammed bir hadisinde: "Beni ziyaret etmek imkânına erişemediğinizde, kardeşim Veysel Karani'yi ziyaret ediniz" buyurmuştur. Kâbe ziyaretini gerçekleştiremeyen kişiler yedi hafta boyunca Cuma günleri onu ziyaret ederek hac vazifelerini ifa ettiklerine inanırlar.

Veysel Karani'nin en fazla ziyaret edildiği dönem Mayıs ayı içerisindeki Perşembe/Cuma günleridir. Mayıs ayı yazın gelişiyle beraber bolluk ve bereketi simgelemektedir. Türbe ve kutsalların ziyaret edildiği günler ise Perşembe/Cuma günleridir. Bu durum Veysel Karani türbesinin ziyaretinde de kendisini göstermektedir.

İna Gulane geleneği çok boyutlu bir bayram olma özelliğini taşımaktadır. Bundan 40 50 yıl öncesine kadarki kutlama biçimine baktığımızda, çevredeki yerleşim yerlerinden insanların bir araya geldiğini, bılur⁴ ve erbane⁵ eşliğinde halaylar çektiğini ve insanların toplu halde eğlendiğini görüyoruz. Eğlencelerde sazların kullanılıyor olması, kadın ve erkeklerin bir arada eğlenmesi bunun yazın gelişinin kutlandığı bir bayram olduğu kanaatimizi güçlendirmektedir. Günümüzde ise Veysel Karani Külliyesi, daha çok dua etmek için ziyaret edilen bir mekâna dönüşmüş ve İna Gulanê'nin dini boyutu ön plana çıkmıştır. Son yıllarda büyük eğlenceler düzenlenmediği gibi herkes kendi gurubuyla ziyaretini gerçekleştirmekte ve daha kısa bir zaman burada bulunmaktadır.

Sürekli değişim ve dönüşümlerin yaşandığı dünyamızda yarım asırlık bir sürede bile kutlama biçiminde önemli değişiklikler gözlemlenirken, gelecekte de toplumsal değişime bağlı olarak bu gelenek tamamen ortadan kalkabileceği gibi şekil değiştirerek de varlığını sürdürebilir.

⁴ Bir tür kavalıdır.

⁵ Güneydoğu Anadolu bölgesinde beyt, kaside vb. dini müziklerin uygulamasında kullanılan bir tür sazdır.

EKLER

Veysel Karani Külliyesi Giriş Kapısı (N. Bozkur, 13.05. 2011)

Veysel Karani Külliyesi içindeki cami ve türbe (N. Bozkur, 13.05.2011)

Veysel Karani Külliyesi doğu cephe Şeyh Osman Türbesi(N. Bozkur,13.05. 2011)

Veysel Karani Külliyesi avlusundan genel bir görünüm (N. Bozkur,13.05.2011)

Veysel Karani Külliyesi avlusundan genel bir görünüm (N. Bozkur,13.05.2011)

Veysel Karani Külliyesi avlusu, Gozelê Ana ile görüşme (L. Bozkur, 05.05.2011)

Veysel Karani külliye, Cemal Sezgin ile görüşme (L. Bozkur, 05.05.2011)

İna Gulanê konulu Görüşme Yaptığımız Zeynep Ana(N. Bozkur,13.05.2011)

İna Gulanê konulu Görüşme Yaptığımız Saadet Ana(N. Bozkur,13.05.2011)

KAYNAKÇA

- Es Saban, Şeyh Muhammed, **Kitabu-l nuru-l Ebsar Fi Menakıbi Alı beytinnebiyi-l Muhtar**, Mısır, Basım tarihi yok.
- Letaif-i İnşa, **Veysi Efendi'nin Bir Menâsıb Tebriki İçin Cemali Zade'ye yazdığı Şaka**, Tasviri Efkar Matbaası, ikinci cilt, Ramazan 1686.
- Kasımoğlu, Seval, **Cumhuriyet Döneminde Geleneksel Kutlamalar Bağlamında Hıdırellez Geleneği, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2007.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://www.siirtmuftulugu.gov.tr/>, 04.06.2011.
- <http://www.belgeler.com/blg/142h/cumhuriyet-doneminde-geleneksel-kutlamalar-baglaminda-hidirellez-gelenegi-hidirellez-customs-being-festivals-during-the-period-of-republic> 28.05.2011.
- <http://www.gezi-yorum.net/siirt-baykan-veysel-karani/> 15.06.2011.

KAYNAK KİŞİLER

- Ata Erdem(42, Yazlıca köyü), İna Gulanê Konulu Görüşme, Batman.
- Cemal Sezgin,(46, Ziyaret)Türbe bekçisi, İna Gulanê konulu görüşme, Ziyaret.
- Cevdet Arıtürk,(52, Tütenocak köyü) İna Gulanê konulu görüşme, Ziyaret.
- Gozelê Ana(70 Gayina köyü), Ziyaret.
- Mahmut Tabak(65, Kurtalan) İna Gulanê konulu görüşme, Batman.
- Makbule Ana, (Siirt merkez), İna Gulanê konulu görüşme, ziyaret.
- Mehmet Cesim Bozkur (70) imam İna Gulanê konulu görüşme, Batman.
- Sıddık Bozkur,(62, Silvan)İna Gulanê konulu görüşme, Batman.
- Saadet Ana(Siirt), İna Gulanê konulu görüşme, Ziyaret.
- Übeydullah Bozkur, Mızê(Dedebakır köyü), İna Gulanê konulu görüşme, Batman.
- Zeynep Ana, (Siirt/Bêdarê/Güzelöz köyü) İna Gulanê Konulu görüşme, Ziyaret.